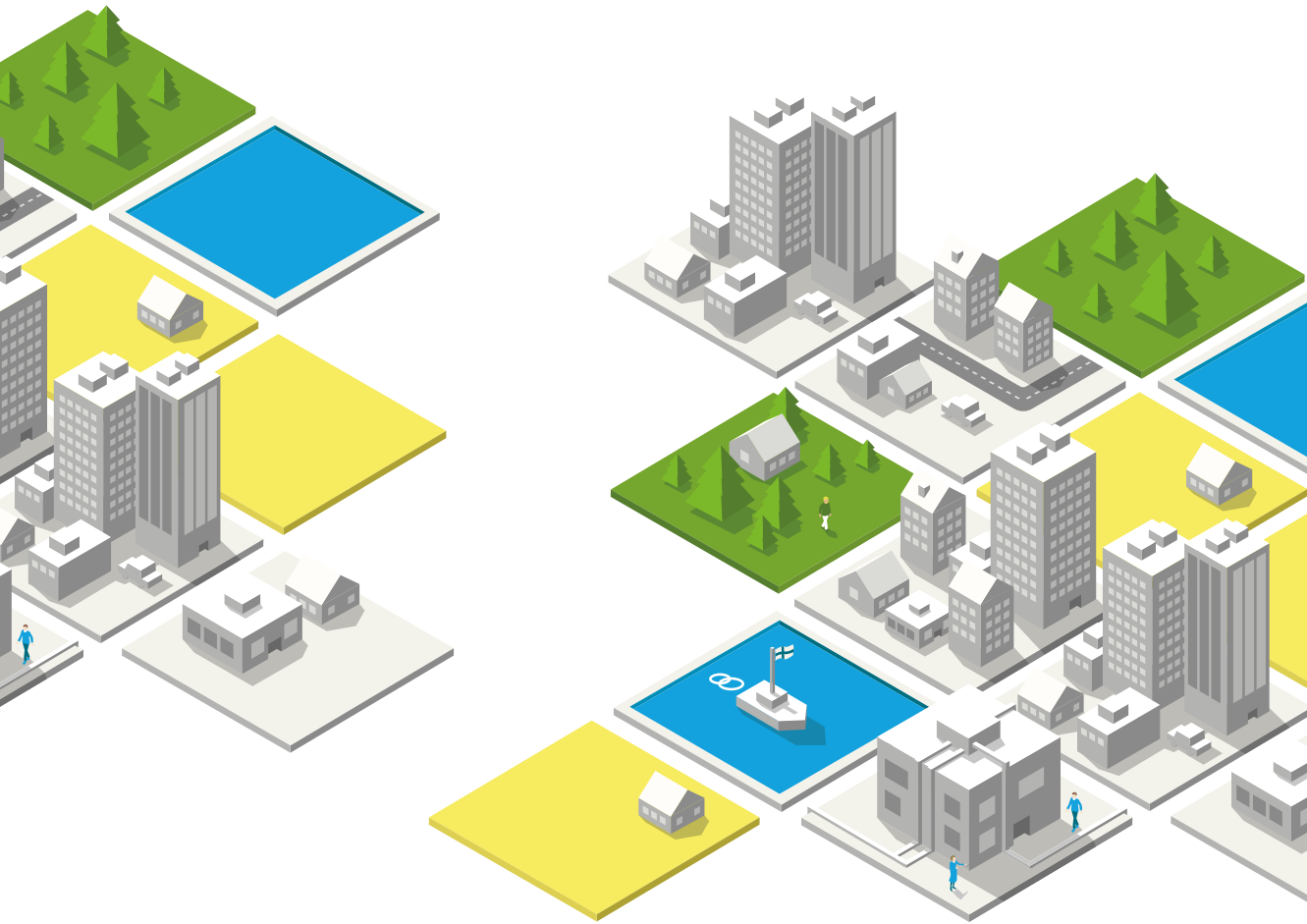

Ympäristöministeriö
Miljöministeriet
Ministry of the Environment

tulevaisuuden maankäyttö- päätökset

Katsaus hankkeeseen

Mitä maankäyttöpäätökset ovat?

Maankäyttöpäätökset ovat maankäyttöä tai rakentamista ohjaavia tai rajoittavia viranomaisen päätöksiä. Suurin osa niistä on kunnissa ja maakunnissa tehtäviä päätöksiä, kuten esimerkiksi asema-, yleis- ja maakuntakaavat, erilaiset maankäyttöön liittyvät suunnitelmat ja rajoitukset sekä rakennusluvat.

Maankäyttöpäätöksiä tehdään maankäyttö- ja rakennuslain (MRL) nojalla, mutta niitä esiintyy myös muissa laeissa. Maankäyttöpäätösten keskeinen ominaisuustieto on sijainti. Maankäyttöpäätöksillä ohjataan alueellisesti eri toimintoja ja niihin liittyvää rakentamista kestävä kehityksen varmistamiseksi.

Lukijalle

Tulevaisuuden maankäyttöpäätökset on vuoden 2019 aikana laajassa sidosryhmäyhteistyössä toteutettu kehittämishanke. Hankkeen tavoitteena on ollut edistää maankäytön suunnitteluun ja rakentamiseen liittyvien päätösten eli maankäyttöpäätösten digitalisointia, tietoon perustuvaa päätöksentekoa ja tietojen valtakunnallista käytettävyyttä.

Tulevaisuuden maankäyttöpäätökset -hankkeessa on luotu yhtenäiset kansalliset linjaukset digitalisaation edistämiseksi. Hankkeessa on määritelty maankäyttöpäätösten digitalisaation tavoitteet, tiekartta ja sitä tukevat toimenpiteet. Toimenpiteissä on keskitytty erityisesti kuntakaavoituksen ja rakentamisen luvituksen välisiin tietovirtoihin sekä niihin liittyvien päätös- ja lähtötietojen kansalliseen saatavuuteen.

Hankkeen tuloksia hyödynnetään niin maankäyttö- ja rakennuslain kokonaisuudistuksessa kuin hallitusohjelmassa esitetyn rakennetun ympäristön valtakunnallisen rekisterin ja tietopalustan toimeenpanossa.

Tässä esitteessä on kuvattu tiiviisti hankkeen keskeiset tulokset. Toivomme, että tietopaketiasta on hyötyä kaikille maankäytön ja rakentamisen suunnittelusta kiinnostuneille!

Helsingissä, 12.12.2019
Ympäristöministeriö

Pohja paremman rakentamiselle luodaan yhdessä

Ilmastonmuutos, kaupungistuminen ja luonnon monimuotoisuuden turvaaminen haastavat yhteiskuntia ennennäkemättömällä tavalla. Haasteisiin vastaamisessa maankäyttöpäätöksillä, kuten kaavoilla ja rakennusluvilla, on keskeinen rooli. Maankäyttöpäätöksillä ohjataan rakentamista ja toimintojen sijoittumista, ja niillä on kauaskantoisia vaikutuksia ympäristöömme.

Maankäytön ja rakentamisen suunnittelun digitalisaatio edellyttää yhtenäisiä kansallisia linjauksia, laajaa yhteistyötä ja riittäviä resursseja.

Maankäyttöpäätösten nykytilanne on monella tavalla haasteellinen. Eri viranomaisten tekemät maankäyttöpäätökset on tallennettu hajautetusti, ja merkittävä osa päätöksistä on paperisia dokumentteja. Suuren haasteen aiheuttaa päätöstietojen,

tietokantojen ja järjestelmien heikko yhteentoimivuus. Päätöstiedot eivät siirry tehokkaasti prosessista toiseen, tietohävikki on suurta ja päällekkäistä työtä tehdään paljon. Toisin sanoen tiedot ovat vaikeasti saatavissa, yhdistettävissä ja hyödynnettävissä. Maankäyttöpäätökset koetaan mutkikkaiksi, minkä seurauksena niin asukkaiden kuin yritysten tiedonsaanti ja osallistaminen on usein hankalaa.

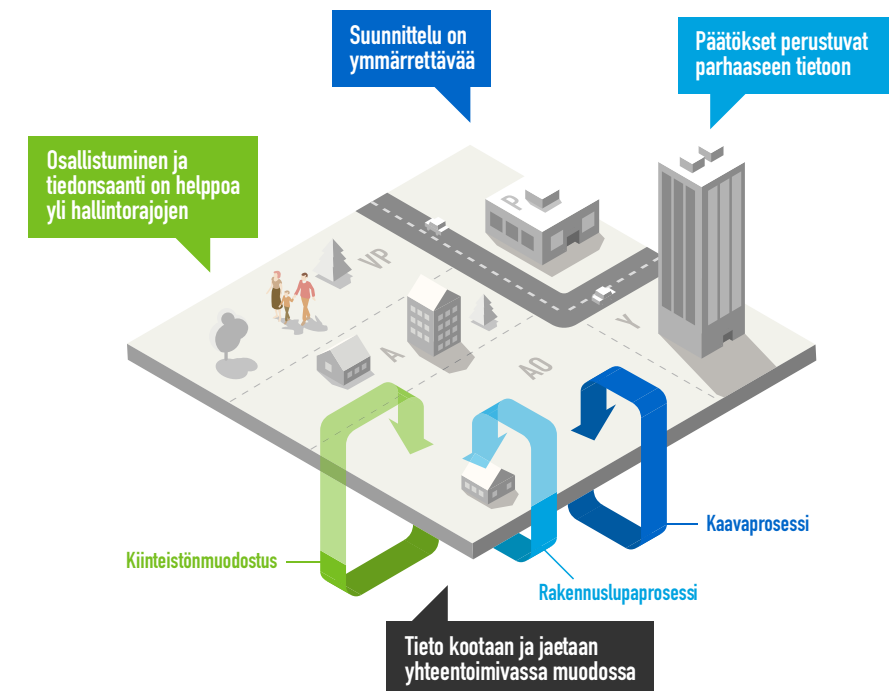
Maankäyttöpäätösten digitalisaatio parantaa merkittävästi maankäyttö- ja rakennussektorin mahdollisuuksia vastata esitettyihin haasteisiin. Maankäyttöpäätöstiedon hyvä saatavuus helpottaa sen

tehokasta hyödyntämistä, avoimempaa ja läpinäkyvämpää valmistelua ja tietoon perustuvaa päätöksentekoa.

Maankäyttöpäätösten digitalisaatio on toteutettava asiakaslähtöisesti. Digitalisaatio ei ole itsetarkoitus vaan sen tulee tuoda tiedon tuottajille ja hyödyntäjille konkreettisia hyötyjä. Kehittäminen on tehtävä yhdessä alan toimijoiden, kuten maankäytön suunnittelijoiden, ohjelmistotoimittajien ja eri hallinnonalojen viranomaisten kesken. Kehittämisen on perustuttava avoimuuteen ja läpinäkyvyyteen, ja siihen on varattava riittävät kansalliset resurssit.

Hankkeen aikana laajassa yhteistyössä määritelty **Tavoitetila 2030** kuvaa suunnan digitaalisten maankäyttöpäätösten kehittämiseksi. Tavoitetila 2030 koostuu neljästä strategisesta tavoitteesta:

- Osallistuminen ja tiedonsaanti on helppoa yli hallintorajojen
- Tieto kootaan ja jaetaan yhteentoimivassa muodossa
- Päätökset perustuvat parhaaseen tietoon
- Suunnittelu on ymmärrettävää

Maankäytön suunnittelun ja rakentamisen digitalisaatio etenee vaiheittain

Hankkeessa on määritelty toimenpiteet, joita tarvitaan maankäyttöpäätösten digitalisoimiseksi lyhyellä ja pitkällä aikavälillä.

Tiekartta kuvaa muutospolkua ja tavoitteita vuoteen 2030 saakka. Ensimmäisten vuosien aikana luodaan perusedellytykset alan digitaalisille toimintatavoille. Pitkän aikavälin toimenpiteet tarkentuvat

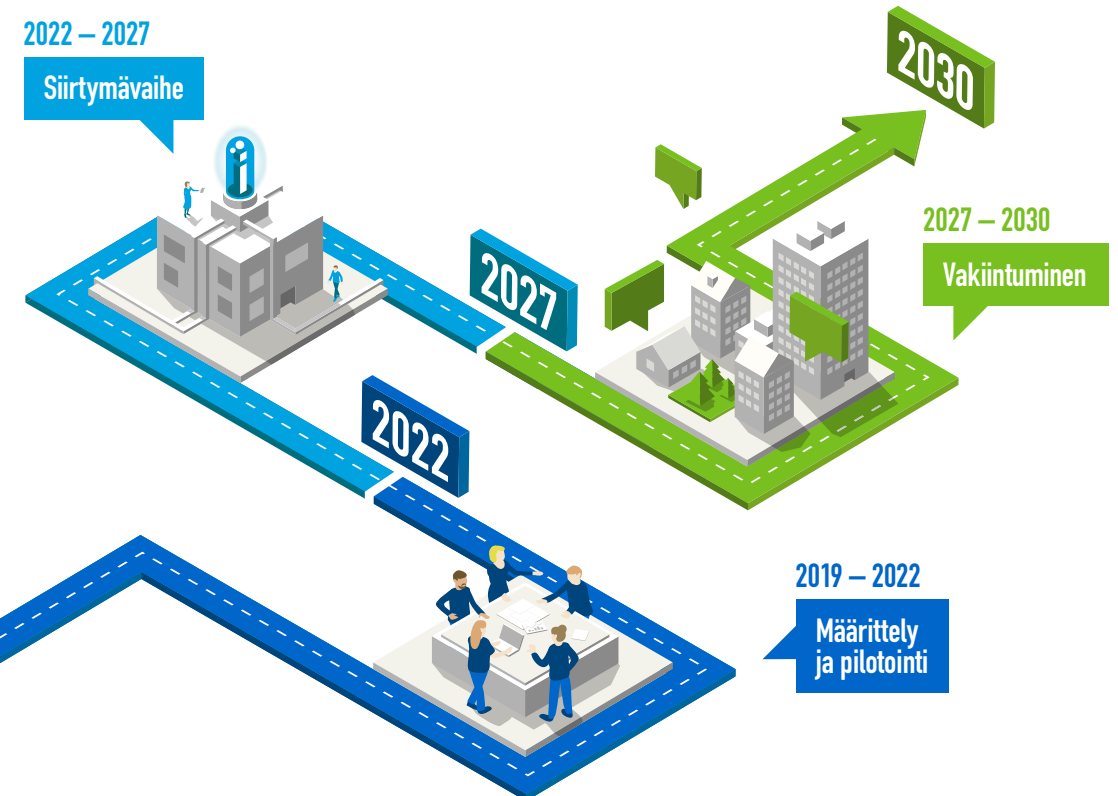
ensimmäisten vuosien aikana tehtävien ha-
vaintojen ja kokemus-
ten perusteella.

Tavoitetilan saavutta-
miseksi ensimmäisissä
toimenpiteissä on kes-
kitytty kuntakaavoituk-
sen ja rakentamisen
luvituksen välisiin tieto-
virtoihin sekä niihin liit-

tyvien päätös- ja lähtötietojen kansalliseen saatavuuteen. Merkittävä ensimmäisen vaiheen toimenpide on ollut maankäyttöpäätösten viitearkkitehtuurityön käynnistäminen sekä kansallisen keskustelun edistäminen maankäytön suunnittelun ja rakentamisen tavoiteltavista prosesseista, tietovarannoista, tietovirroista ja kansallisista palveluista. Tärkeäksi on tunnistettu myös maankäyttöpäätösten digitalisaation yhteiskunnallisten vaikutusten arvioiminen, erityisesti eri toimijoiden kustannusten ja hyötyjen osalta.

Strateginen tiekartta linjaa virstanpylväät, jotka tulee saavuttaa, jotta muutos olisi mahdollinen vuoteen 2030 mennessä.

- ❖ **Määrittely- ja pilotointivaiheessa 2019–2022** luodaan pohja muutokselle, toisin sanoen perusedellytykset alan digitaalisille toimintatavoille. Uusi maankäyttö- ja rakennuslaki tulee todennäköisesti voimaan vaiheen lopulla.
- ❖ **Siirtymävaiheessa 2022–2027** nykyisistä maankäyttöpäätösten prosesseista siirrytään uusien säädösten ja suositusten ohjaamana hallitusti uusiin, digitaalisiin prosesseihin.
- ❖ **Vakiintumisvaiheessa 2027–2030** yhtenäiset suunnittelukäytännöt vakiintuvat osaksi asiantuntijatyötä ja vaikutukset alkavat heijastua laajasti yhteiskunnan eri osa-alueille.

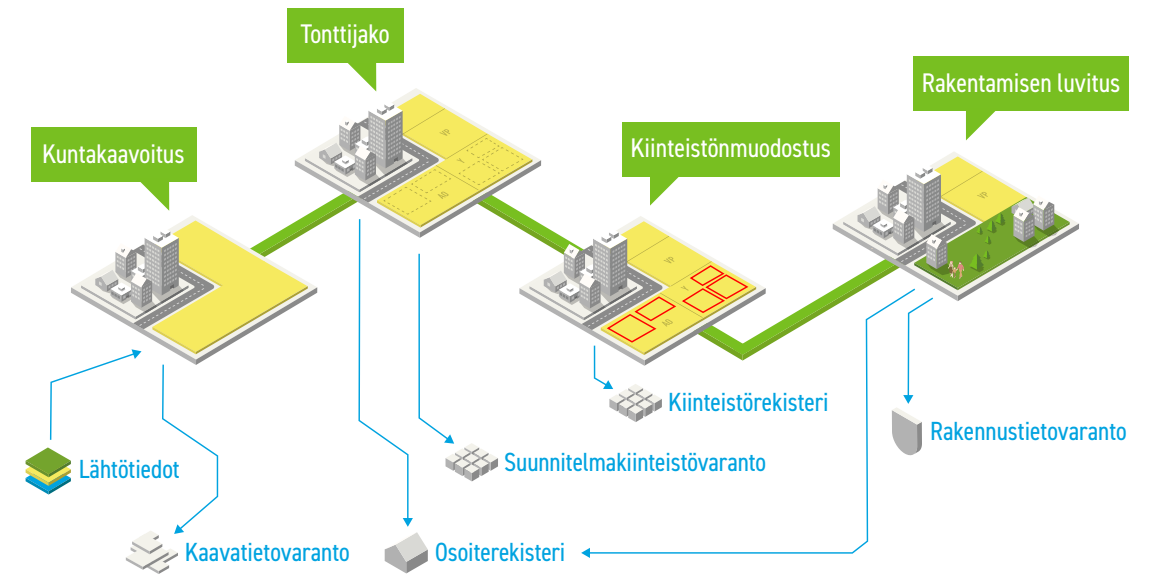

Tavoitteena yhteentoimivat prosessit kaavoituksesta rakentamisen luvitukseen

Syksyllä 2019 selvitettiin laajasti kuntakaavoituksen, tonttijaon, kiinteistönmuodostuksen ja rakentamisen luvituksen välisten tietovirtojen, käsitteiden ja tietomallien kehittämistarpeita. Tarpeet pyrittiin tunnistamaan tutustumalla viiden erityyppisen kunnan nykyisiin kaavoitus- ja luvituskäytäntöihin, prosesseihin, tietovirtoihin ja järjestelmiin.

Työn tuloksena esitettiin mm. kaavamääräysten harmonisointia, kaavojen digitalisointia ja kaavoitus- sekä luvituskäytäntöjen kehittämistä. Hankkeen aikana kehitettiin eteenpäin asemakaavan tietomallia ja kokeiltiin alustavasti sen toimivuutta.

Syksyn 2019 aikana on työstetty laajalla asiantuntijaryhmällä myös kuvausta tavoitetilan 2030 mukaisista maankäyttöpäätösten laatimisen prosesseista, yhteisistä tietovarannoista ja -virroista sekä tarvittavista tietojärjestelmäpalveluista. Ehdotus tavoitetilasta on kuvattu ohessa.

Ehdotus prosessien ja tietovirtojen tavoitetilasta

Aloitus

Valtakunnallista lähtötieto- ja pohjakartta-aineistoa käytetään päätöksen valmistelussa.

Päätöksen valmistelua koskeva rajaus tallennetaan valtakunnalliseen rekisteriin.

Valmistelu

Tieto päätöksen valmistelun vaiheesta löytyy rekisteristä. Ainakin kaavaehdotus tallennetaan rekisteriin.

Hyväksyminen

Hyväksytty päätös, esimerkiksi kaava tai lupa, tallennetaan rekisteriin.

Tieto päätöksen voimaantulosta ja voimassaoloajasta tallennetaan rekisteriin.

Hyödyntäminen

Päätöstiedot ovat helposti käyttäjien saatavilla rekisterissä.

Avainasemassa tiedon rakenteellisuus ja yhteisen käsitteistön kehittäminen

Tietomallipohjaisen suunnittelun perusedellytys on tiedon rakenteellisuus. Jotta maankäyttöpäätöstietoja voidaan hyödyntää tehokkaasti eri prosesseissa, tulee niiden muodostaa rakenteellisesti yhtenäinen ja yhteentoimiva kokonaisuus. Siksi muun muassa kaavamääräyksiä on harmonisoitava ja tieto- ja käsitte-

malleja kehitettävä.

Lähtötiedot ovat iso osa kaavoitusta, ja tietomallipohjaiseen suunnitteluun siirtymisen edellyttää myös näiden rakenteellisuuden kehittämistä. Hankkeessa on tutkittu edellytyksiä kaavojen lähtö- ja päätöstietojen erottamiseen sekä lähtötietojen kansallisen saatavuuden parantamiseen.

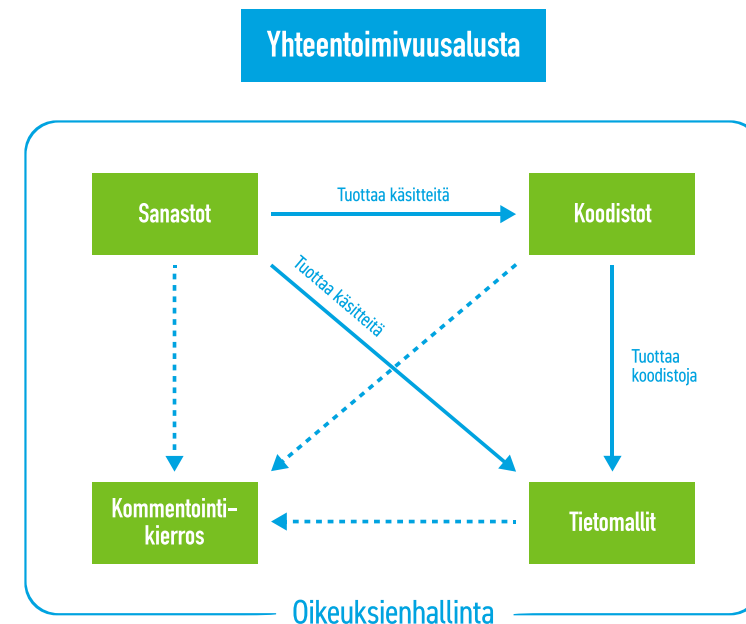
Lähtötietojen eriyttämisellä maankäyttöpäätöksistä varmistetaan päätösten ymmärrettävyys, tiedon oikeellisuus ja ajantasaisuus eri prosesseissa sekä kevennetään lähtötietojen kokoamiseen kohdistuvaa resurssitarvetta.

Lähtö- ja päätöstietojen eriyttämiseksi ja kansallisen saatavuuden parantamiseksi on esitetty mm. kansallisten koodistojen määrittelyä, ympäristöön liittyvien lupien tietomallien yhdenmukaistamista, olemassa olevien paperimuotoisten suunnitelmien digitalisointia, valtakunnallisten maankäyttöpäätösten ja lähtötietovarantojen rakentamista sekä erilaisten rajapintapalvelujen kehittämistä. Lisäksi on tehty esitys siitä, millä perusteilla lähtötietojen eriyttäminen päätöstiedoista tapahtuisi.

Rakennetun ympäristön tietoaalustan pohjan muodostavat tietovarannot. Niihin liittyviä yhteisiä sanastoja, käsitteiden tietomalleja ja koodistoja on työstetty syksyn 2019 aikana yhteentoimivuusalustalla yhteentoimiva.suomi.fi.

Käsittemallinnustyö on edennyt pisimmälle kaavoituksen ja kiinteistönmuodostuksen osalta. Keskeisenä ajatuksena on ollut siirtyä erillisistä kaavoista ajantasaisiin maankäytön suunnittelun tietoaineistoihin, joiden sisältämien kaavakohteiden muutoksenhallinta ja versiointi on täsmällisesti hallittua. Rakentamisen ohjaamisen, lupaprosessien ja olemassa olevien rakennusten standarditietomallien osalta kehitystyötä jatketaan.

Sanasto- ja tietomallinnustyö nivoutuu läheisesti maankäyttöpäätösten kokonais- ja viitearkkitehtuurityöhön, jota on edistettävä hallinnonalojen yhteisenä, pitkäjänteisenä hankkeena. Yhteentoimivuusalusta on hyvä väline yhteisten käsitteiden työstämiseen ja niistä sopimiseen kaikkien toimijoiden kesken. Rakennetun ympäristön kansallisen ekosysteemin rakentamiseen tarvitaan lisäksi yhteiset toimintatavat, tekniset määrittelyt sekä käytännön työkalut yhteentoimivuuden varmistamiseksi.

Maankäyttöpäätösten digitalisoinnilla merkittävät yhteiskunnalliset vaikutukset

Tavoitetilan 2030 saavuttaminen vaatii tulevan vuosikymmenen aikana merkittäviä taloudellisia resursseja ja sidosryhmien yhteisen tahtotilan. Valtakunnallinen rakennetun ympäristön rekisteri ja tietopalusta, maankäyttöpäätösten kansallinen saatavuus ja tietomallipohjaiset suunnittelukäytännöt hyödyttävät kuitenkin laajasti koko yhteiskuntaa.

Niiden avulla kuntien tuottamat kaava-, kiinteistö- ja rakennustiedot ovat paremmin ymmärrettäviä, ajantasaisia ja helposti saatavilla. Suunnittelu tehostuu, ja yhdenmukaiset tietorakenteet, käytännöt ja kansalliset palvelut vähentävät päällekkäistä työtä ja kustannuksia. Kansalaisten ja yritysten osallistuminen ja tiedonsaanti helpottuvat. Lisäksi yritysten mahdollisuudet uusien palveluiden ja liiketoiminnan kehittämiseen paranevat.

Vaikutukset?

Kunnat säästävät työaika arvoltaan n. 0,6–1 M€ vuodessa, kun niiden ei tarvitse toimittaa tietoja eri muodoissa eri viranomaisille. Vastaavasti viranomaisten vuosittaiset hankintakustannusten ja työajan säästöt ovat n. 18,5 M€. Metsäteollisuuden, energia-, kauppa-, rahoitus- ja rakennusalan yritysten on mahdollista tehostaa toimintaansa esimerkiksi kaava- ja rakennustietopalvelujen avulla. On arvioitu, että valtakunnallinen rekisteri ja tietopalusta parantavat välillisesti rakennetun ympäristön toimijoiden tuottavuutta 10–20 %. Sen arvo vuositasolla olisi jopa 1,4 mrd€.

Miten saavutetaan?

Hyötyjen saavuttaminen vaatii sekä taloudellisia satsauksia että tahtoa muuttaa toimintatapoja. Tarvitsemme uusia palveluita kaikille rakennetun ympäristön ekosysteemin toimijoille: tiedon tuottajille, tietoja tarvitseville viranomaisille, yrityksille ja asukkaille, tietojärjestelmätoimittajille ja lisäarvopalveluita tarjoaville yrityksille. Suurimmat taloudelliset panostukset kohdistuvat vuosiin 2020–2022.

Mitä seuraavaksi?

Ympäristöministeriöllä on vastuu rakennetun ympäristön toimialan ohjauksesta ja yhteentoimivuudesta. Edellä kuvatun tavoitetilan saavuttaminen edellyttää kuitenkin aitoa hallinnonalarajat ylittävää yhteistyötä ja sidosryhmien aktiivista osallistumista. Valtakunnallisen rakennetun ympäristön rekisterin ja tietopalustan valmistelua voi seurata ja keskusteluun osallistua ympäristöministeriön Twitter-kanavalla ja verkkosivuilla.

Tulevaisuuden maankäyttöpäätökset -hankkeen loppuraportin ja oheisaineistot löydät hankkeen kotisivuilta.

Lisätietoja:

erityisasiantuntija Juha Nurmi
p. 0295 250 181

projektipäällikkö Sakari Jäppinen
p. 0295 250 076

etunimi.sukunimi@ym.fi

Verkko-osoitteet:

www.ym.fi/tulevaisuudenmaankayttopaatokset

www.ym.fi/rekisterijatietoalusta

Twitter: @yministerio

